

SKANDINAVIEN AMERIKA LINIE

Eneste direkte Ruter
fra København til
Amerika og Kanada.

Regelmæssig Afgang fra København og Oslo flere Gange om Maanedene.

Ingen Pasvisering til Kanada.

Alle Oplysninger om Forholdene, Rejsen, hvorledes Nyankommende hjælpes til Arbejde etc. faas ved at skrive efter vore illustrerede **Haandbøger**, der gratis sendes overalt.

Ved Ankomsten til Halifax og Winnipeg vil Linien's egne Repræsentanter være til Stede for at modtage Passagererne og være dem behjælpelige.

Skriv til Agenten:

H. C. Müller, Thorshavn, eller
Passager-Afdelingen, Kongens Nytorv 8, København K.

Bílig saft.

I Ydunar bryggjari uppi á Reyni verður seld frálíka góð og bílig frugtsaft til ein og hvønn fyrri 1 kr. heil flaska, tá ein hefur flöskur við.

„Tjaldur“ Sæben bedst og drest.

Rætturin sigrar.

Táid Kolumbus á síni fyrstu ferð um Atlantshavið kom í land á Bahamaoyunum, vörðu tey fólk, ið har báðu, ógvuliga óttafull, tá tey hövdu sæð hesar ókendum menn; men táid Kolumbus gav teimum nakrar lítadar hugvur við glarperlum, fingur tey meiri áráði og vörðu skjótt vel í ogn við hann.

Táid Kolumbus so for hagai og til Kubu og síðan til Haisti, tók hann nokur av hesum menniskjum við sær; og har tey komu á land lupu tey frá húsi til hús og róptu: »Komið, komið og siggið menninar frá hinum!»

Væl var Kolumbus makaleysur móti hesum innföddum fólki á síni fyrstu ferð; men skjótt

gjordist hettar tó annarleiðis, tí tá Spaniumenn komu og legdu landið undir seg, gjordu teir hesi innföddu fólk til sínar trælir og tey, sum vildu verja seg, voru myrd í túsindatali. »Indianararnir», sum hesi fólk nevndist, tóldu ikki hetta strævna arbeiðið, sum var lagt á tey, og tess vegna doyðu mong undir teirra tungu byrðum. Tá teir, sum landið tóku í sitt vald søg, hvussu trælirnir doyðu, máttu teir finna aðrar úteygir fyrri at fáa sær arbeiðsfólk fyrri lítið og lætt. Teirra eygu snúðu sær so móti Blálandi (Afriku). Har vistu teir at menn báðu, sum kundu orka at bera tað byrð, sum hesir nýggju valdisharrar legðu á teir. Síðan byrjaði hin stóra jaganin eftir blámonnum, sum vardi íggjognum öldir. Teir neyðars menn, sum vörðu forðir frá hús og heim — ja, ikki bert menninir, men kvinnir og børn máttu fylgja við — hava mangan langta eftir at tann tími skuldi koma, at traelaokið skuldi hetta av teirra herðum. Fyrst vörðu hesi neyðars fólk tikin frá sínum heimlandi við makt, og síðani koyrd í lastina og máttu verða har, hóast tað var so trøngt, at tey ikki fingur rørt seg, og nógv av teim ússalagstu máttu lata livið á slíkum ferðum, hvar tey vörðu liggjandi til skipið kem til lands. Tey sum tá livdu eftir, vörðu so seld og síðan koyrd út á tær stóru »plantasjurnar» at arbeiða.

Tað hava altíð verið menn í Amerika, sum hava hildið, at hetta traelabandið mátti takast av; men teir stóru plantasjueigararnir vörðu sum oftast ímóti hesum, tí teir vörðu ikki at hava so stóran ágóða, tá teir mistu trælirnar.

So birtist endiliga tann neisti, sum kveikja skuldi tann eld, ið mátti til, fyrri at fáa henda ósið burtur, at brúka menniskjur eins og djór til handilsvørur, bert fyrri at livja teim ríku. Tann maður, sum henda eld kveikti, var presidentur í Bandastátunum (U. S. A.) og navn hans var **Abraham Lincoln**. Hesin maður var ikki spottin av stórmanns ætt, men hann var eitt andiligt stórmenni. Faðir hans var fátækur farmari

og sonurin mátti arbeiða á sínur faðirs garði, líka frá tí hann var barn, so hann ikki fekk skúlaundirvísing meira enn seks mánaðar av sínum barnárum. Farið væl um 20 ár varð hann vorðin postmeistari og samfóðis fór hann at fáa sær kunnleika um »jura», og tó at hansara barnalærdómur var so lítill, at hann, sum áður sagti, ikki hevði gingið meiri enn seks mánaðir í skúla, kundi hann longu 27 ára gamalur seta seg niður sum sakforari, og tað ikki bert av navni men eisini av gávni. Hann var skjótt vorðin víðgittin fyrri sitt ýdni tá tað gald um at hjálpa teim neyðstøddum; hann vann nógvir sakir, sum tyktust at vera heilt vónleysar at fáast við.

Í 1847 varð hann valdur í »Kongressina», hvar hann altfyrri eitt byrjaði at arbeiða fyrri at hjálpa teimum, sum legu undir tí nívandi traelaoki. Hann kom so vítt, at hann varð flokksins fyrstodumaður eftir skammari stund. Í 1860 fingur hansara partamenn valt hann sum »president», og tá kom reiðuliga eldur í koluni. Suðurstátirnir vildu av øllum alvi verja fyrri, at traelaokið ikki skuldi verða fyribeint; teir hildu tað einki gæva, um teir brúktu onnur menniskjur eins og tey ringastu sleipuross, og ofta og týtt verri enn rossini nú á dagum hava tað, bert teir kundu hava vinning av tí. Men Lincoln var ikki tann maður, sum fyrdi tá hann gekk rættisins veg. Hevði hann rættin á sínari síðu, so skuldi tað kosta hvat tað vildi, rætturin mátti sigra. Komin sjálvur av fátækum fólki, vildi hann eisini hjálpa teim, sum livdu í fátækra adomi, at tey skuldu koma til sín rætt, og fáa somu rættindir í landinum, sum tey betri stillaðu.

Í Suðurstátunum varð so hart gingið fram, at teir gjordu kríggj fyrri at verja traelaokið, so tað ikki skuldi verða avtikið. So djúpt kann menniskjan søkka niður í samvitskuløysi, at hon heldur sjálf vil lida alt ílt fyrri at níva teim sum minni orka, enn at letta um korini hjá teim fátæku, og harvið eisini

nýta tað góða, sum harav kemur. Heldur vildu ríkneininir í syðru helvt av Bandastátunum ganga í orrustu móti teim norðaru (tí teir hildu við Lincoln), enn teir vildu at traelabandið skuldi beinast fyrri. Men takkað verði tí samanhaldi, sum teir norðaru menninir hövdu undir teirra góða høvdingi, at teir vörðu við yvirfurlan. Síðan varð tað lógfest, at eingin maður í Bandastátunum skuldi hava loyvi at halda trælir; men alt arbeiðandi fólk skuldu vera fríir arbeiðsmenn.

Táid Lincoln fekk frígjørt trælirnar, og har sigurin heim, frá tí stríði, sum elvdist av hesum máli, góust hansara figgindar ikki so; teir vörðu at arbeiða í loyndum, og royndu beinvegis at fáa beint fyrri honum sjálvum. Endin varð, at hann mátti, eins og eitt blóðvítni, lata sitt liv fyrri tað starv, ið hann vígdi sitt liv. Tað var ein sinnisjúkur sjónleikari, *I. V. Booth*, æt hann, ið hetta nýðingsverk útfordi í 1865, inni í einari sjónleikarhol.

Sum hann hevði verið heiðraður í livinum av sínum vinum, so nógv varð hann syrgdur tá deyði hans frættist út millum manna; alt U. S. A. var í sorg, líka frá teim stórstu býum við Atlantstrondina og til tann minsta fiskibý við Kyrrahavið.

Hetta var ein maður, sum allir, ið arbeiða fyrri fátækra manna frælsi, kunnu taka til fyrimynd.

Tann lítli lærdómur, hann fekk sum barn, gjordi hann enn ýdnari til at arbeiða fyrri teim ússaligu, tí eitt andiligt stórmenni, sum hann var, so foldi hann, hvussu eynt tað var ikki at kunna fáa neyðurliga upplýsing, ta tíð sum ein best kann læra: í unglingarárunum. Tessvegna, tá hann hevði brotið sær sjálvum slóg, vildi hann eisini hjálpa teimum, sum hann sá trøngdu til hjálpar. Fyri hansara stóra verk, sum hann útynti tá tíð, sum hann ráddi í Bandastátunum, var eitt minnis-tempul reist, honum til heiður, yviri í *Washington* í 1923. Hetta templur er eitt av nútíðisins dýrastu minnismerkjum. Hansara navn er vert at leggja í minni, tí íggjognum hann kunnu vit

sigga, hvat ein maður ella ein partaflokkur, sum stendur á rættleikans grundarlagi, kann útína. Rætturin mátti sigra, var altíð hansara mál, og hann bleiv eisini tann sigrandi. Tað er eisini sjálvandi, at tann maður, sum hevur rættin við sær ella í síni hond, hann má verða tann, sum sigrir; tí ein maður, sum byggir uppá órætt, hann hevur einki grundarlag, og eitt ting, hvat tað so er, sum einki grundarlag hevur, kann ikki standa.

At kúga og úteyka fólk ímóti teirra vilja og foru tey frá fremmandum londum bert til at træla — tað hendur tibetur ikki nú her hjá okkum, ið hvussu er — er ikki at byggja eitt sunt samfelag á, tí frælsi má tann maður hava, sum av reimum hjarta upbyggir sitt land. Hetta var tað, sum Lincoln sá, at har so nógv ófrælst fólk livdi langt frá heimlandi sínum, har kundi ikki eydna fylgja við, tí rætturin lá niðurgivin, og fyrr hann kom fram, kundi eingin eydna fylgja við arbeiðinum, sum gjørt bleiv.

Fyrr enn rætturin verður forður fram fyrri dagsins ljós og nýtur tann heiður, hann eigur, fyrr kann ikki friður og semja vera at finna, hvørki ímillum landana, ei heldur innanlanda ímillum fólkið. Tí so leingi tann arbeiðandi maðurin altíð má fola, at hann einki er verdur uttan at bera byrðina, og tað av neyð fyrri at vinna sær nakað til at liva av, so leingi kann hann ikki verða tilfríð. Hvar er mark sett fyrri, at tað bert skulu vera einstakir menn, sum nýta skulu tann ágóða, sum fjöldin av fólkinum útvinur? Markið er jú bert sett av slíkum hjartalæysum monnum, sum ikki hava haft annað fyrri eygunum enn egnan vinning; hvat so tey minni orkandi hava útstæðið, hevur ongantíð verið lagt í av teimum. Hesin ósiður er tað, sum má burtur, fyrri at fáa rættin í háseti.

Archaios.

Givið út av
socialdemokratiskum felegum.
Blaðstýrari: M. S. Viðstein.
Prentsmíðja
»Føroya Social-Demokrates, Tórshavn.

BROT ÚR SÖGU JAVNADARMANNA

32

triðjipártur í skattum og avdráttum. Hjá teimum sum áttu ein jarðateig, gekk tað frægari; men tá teir ríku og moldgrisku góðseigararnir trokaðu teir fátøku av jorðini var hungurin fyrri durinum. Hungursneyð var eisini tey áriní tá jorðeplafruktin slerdi frá, og hin grima neyðarsjúkan »hungurstýfus» herjaði mangan og legði heil bygdarløg oyðin. Teir frekastu ríkiskropparnir spottaðu enn tó arbeiðararnar, sum klagðu yvir at teir ikki vunu til jorðeplir at metta seg við, og sogdu at so máttu teir venja seg at eta gras, tí av grasi vax yvirflóð. Endin var at vevarar og spinnarar í Bømen og Schlesien gjordu uppreist; men óroyndir í bardøgum og uttan nakað vist endamáli, góust teir á hendur fyrri politistyrki og herlið, sum yvirvaldið sendi ímóti teimum, fyrri, sum sagt var, at halda frið og rættvíst skil í landinum.

Meðan tað so dánt eydnaðist yvirvaldinum at halda teim kroppsligu uppreistinum niðri við polití- og hermannaflóð, eydnaðist tað ikki, tross allan censur og øll forðóð, at teppa munnin á teimum, sum bardust við andaligum vápnum.

Tess harðari, ið fram varð farið ímóti teim ognarleysu, tess grelligari neyð teirra kom til sjóndar, tess sterkari tóktist uppreistarandin at grógvja.

Hin í Týskalandi tá almannna áskoðanin á mannfelagið og mannasöguna var hon, ið nevnd er hin *romantiska*. Eftir hesi hevði menniskjan áður í fyrdini livið í einari *gullöld*, og var henda gullöld hildin fram sum ein kám og fjar fyrimynd fyrri mannaættina til at stlevna ímóti. Hinir andaligu hugsjónirnar um samanhangið millum alnálttúrna her og hina altvaldandi skap-

annarkraftina hinumegin, vörðu høgt í metum millum andans menn.

Hesar andaligu hugsjónir vörðu hildnar at vera tær leiðandi og stjórnandi kreftirnar í mannfelagum og mannasöguni. Hitt tjóðskapsliga ríkissambandið, var tí hildið at vera av hægri, reinari og guðdómuligari uppruna enn hitt náttúrliga sambandið, sum veksur og mennist íggjognum samkenslurnar millum teir einstaklingar í mannfelaginum, sum vegna teirra og tjóðskap stoðu liva undir somu korum.

Um hetta mundið, ið her hevur verið rotti um, vax ein nýggj áskoðan á mannasögu og mannfelag upp millum teirra, sum klárast søu tey vomm og teir brestir, sum samfelagsskipanin hevði. Henda áskoðanin, nevnd hin *materialistiska*, setti tær hugsjónir um mannfelag og stjórnlag, sum teir lærdu klekja út í studerikamirinum til síðis og hildu sterkliga fram, at vinnulivið, sum tað skákar sær undir *virkeströngd* og *havabysti* menniskjans er tann kraft, sum sterkast ávirkar, ja entó skapar mannfelagið. Eitt land har meginparturin av fólkinum livir sum sjálvbjargnir jarðadyrkarar, kann ikki fáa sama stjórnlag sum eitt, har høvudsinnuvegurin er verksmiðjudrift við ríkum arbeiðsgevarum og fátakum ognarleysum arbeiðarum.

Drivnir av ágyrd eftir peningavinningi skaptu týskir ríkmenn frá 1830 og framfeitt stórar landspartar um frá at vera jarðadyrkandi til, at vera verksmiðjudrivandi. Harvið gjordist hin sjálvbjargni smábóndin ognarleysur arbeiðari, og mannfelagið var á somu stund eitt annað. Munurin millum neyð og yvirflóð stillaði nýggjar spurningar, sum menninir við hinu nýggju

33

áskoðanini royndu at loysa. Týskaland kom tó í hesum langt aftaná Onglandi og Fraklandi. Í síðstnevndu londum var arbeiðarin longu vorðin meðvitandi sum ein flokkur, ið sjálvur skuldi forasina sak á mál, áður enn hin týski arbeiðarin kendi seg sum flokk; men jást út úr hesum í javnaðarstevnu enn óbúna fólki, skuldi tann maður koma, sum meiri enn nakar annar visti á tær leiðir, sum javnaðarmenn um allan heim skuldu ganga í komandi öldum. Tann maðurin var **Karl Marx**.

Men áður enn vit siga frá hesum mikla manni og livsyrki hans, skulu vit einaferð enn geva getur eftir hvussu kongar og fyrstar, ríkmen og stórborgarar leika talu við menniskjum um lond og mannalagur, gerva tað, teir kalla at driva stórpolitikk, og eisini geva getur eftir hvussu arbeiðarin gevur seg í bardaga móti yvirvaldinum í teirri trúgy, at hann harvið skapar sær frælsi og lukku; men aftaná sær, at hann bert hevur bart eitt ríkmannaflóð niður fyrri at sleppa einum øðrum framat.

34